

Thom Hoffman bespreekt elke maand een pareltje uit zijn boekenkast. Deze keer *Batavia Oud en Nieuw* van J.F.L. De Balbian Verster en M.C. Kooy-van Zeggelen uit 1921.

Waarom vind ik boeken over Indië zo boeiend?

Wel, Indische boeken vertellen over de levens van onze voorouders, waarover we in onze tijd veel vragen hebben. Van Couperus en Madelon Székely-Lulofs, tot Tjalie Robinson en Hella Haasse, alle Indische schrijvers schreven in prachtige taal over die complexe maatschappij die Nederlands-Indië heette. De feiten van toen zijn leerzaam voor het nu. Indische boeken zijn vaak ook prachtig geïllustreerd, omdat er voor de Nederlandse markt een wereld moest worden opgeroepen.

Zo'n pareltje heb ik nu in mijn handen. Van een goede kennis, fine art consultant Jim van der Meer Mohr, kreeg ik dit boekje toegestuurd over Batavia.

Batavia Oud en Nieuw opent met 44 glimmende pagina's met beelden van de geschiedenis van Batavia. Plattegronden van het eerste fort aan de Tji-Liwoeng, portretten van J.P. Coen en Pieter van den Broecke, het schilderij van Beeckman 'Markt te Batavia', een model van het VOC-schip de Prins Willem, een schilderij van bevelhebber Pieter de Bitter, die in 1665 rijk beladen naar Nederland voer, en ten slotte gouverneur in Franse dienst Herman Daendels. Al deze plaatjes vertegenwoordigen het oude Batavia. Moderner zijn de foto's van het monument in Weltevreden ter nagedachtenis van de Atjeh-oorlog, een kijkje op de kali tussen Noordwijk en Rijswijk, een royale 'Europeesche woning' met bloempotten op de veranda, het Hertogpark met het gebouw van de Volksraad, de residentie van de gouverneur-generaal aan het Koningsplein, een kanon in de Oude Stad met spelende kinderen erop. Natuurlijk mag de fraaie lotusvijver van de Plantentuin in Buitenzorg niet ontbreken. De balzaal in het gouverneurspaleis in Buitenzorg ten slotte ademt een majestieus sfeer. In je verbeelding zie je heren en dames in sierlijke balkledij zwieren op de klanken van een strijkorkest.

Hierna doen de woorden het werk. Van dit nostalgische boekje uit 1921 kunnen we moeilijk een kritische kijk op de kolonie verwachten, al proef je hier en daar iets van de opkomende Ethische Politiek.

Journalist J.F. De Balbian Verster begint de geschiedenis van de VOC met de doelstelling: 'de eilanden van Banda en de Moluques is het principale doel waernaer wy schieten' (1608). Hij vertelt over de verovering door Jan Pieterszoon Coen van Jacatra op de Engelsen en de plaatselijke sultan. De schrijver noemt zelfs Coens gewelddadige godsdienstige regime. Twee jonge minnaars, vaandrig Cortenhoeff en Sara Specx werden in Coens kasteel liefkozend betrap. De dochter van de latere gouverneur-generaal Jacques Specx stond onder Coens toezicht. Ondanks felle tegenwerkingen van Raad van Indië Antonio Van Diemen werd de twaalfjarige Sara Specx na berechting gegeseld en Cortenhoeff zelfs onthoofd.

Interessant is ook de eerlijke terugblik op de Chinezenmoord in oktober 1740: '10.000 Chinezen werden omgebracht ... de inlanders en de slaven hielpen de blanken ... een massacre zonder erbarmen of genade'. De massamoord leidde tot felle conflicten tussen landvoogd Adriaen Valckenier en zijn opvolger Van Imhoff.

Dan volgt een lyrische beschrijving van de kolonie na de overdracht door Engeland aan Nederland. Schrijfster Marie Kooy-Zeggelen maakt een rondrit en toont de koloniale pronkstad met witmarmeren gebouwen, brede lanen en lommerrijke parken. Het einde van haar rondrit is tegelijk het slot van 200 pagina's nostalgie:

'Kittig stappen de paardjes door, gaat het rijtuig door de statige palmenlaan. Op de breedten postweg is het nu stiller geworden. De kinderen zijn in school opgeborgen, de ambtenaren zijn op hun bureaus ... laat ons hier de Indische wereld vaarwel zeggen onder het machtige, schitterende licht, dat uit den tropischen hemel nederdaalt ... een land van kracht en schoonheid dat waard is gekend en geliefd te worden.'

Ik had best graag naast Marie in dat koetsje gezeten om één keertje het Batavia van toen te kunnen zien.